

היה אפשר לומר, שכשם שבהקהל הן חייבות, כך הן חייבות בראיה.

אולם באמת הנשים פטורות מראיה, כי נאמר, "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה קָל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאָדָם הַזֶּה", והמיעוט "זְכוּרָה", מלמד, שרק זכרים חייבים בראיה, אבל נשים פטורות. [ושני מיעוטים כלולים במילה "זְכוּרָה" שהרי היה יכול לכתוב רק "זכר" ומאחר שכתב "זכורה", הרי כאן שני מיעוטים, מהאחד מיעוט נשים, ומהשני דבר נוסף המבואר להלן].

טומטום ואנדרוגינוס פטורים מראיה

כבר נתבאר, שהכתוב "יִרְאֶה קָל זְכוּרָה", שני מיעוטים יש בו, האחד מלמד שדווקא זכרים חייבים בראיה, ולא נשים. והמיעוט הנוסף מלמד, שדווקא זכרים גמורים חייבים בראיה, אבל טומטום ואנדרוגינוס פטורים.

האנדרוגינוס הוא מי שיש בו זכרות ונקבות, ולולא המיעוט היה מקום לומר, מאחר שיש בו צד זכרות, חייב בראיה כזכרים, ולכן בא הכתוב ולימד, שאין הדבר כן, כי אינו זכר גמור בלבד.

וסתם טומטום הוא מי שאין בו לא זכרות ולא נקבות, שסתום הוא מכאן ומכאן, והרי הוא ספק זכר ספק נקבה, ולא הוצרך הכתוב לפוטרו, כי לא היה מקום לטעות בדבר, לומר שהוא חייב, שהרי הוא ספק אשה, ואם יביא קרבן ראיה, הרי זה ספק חולין בעזרה.

והטומטום שבא הכתוב לפטרו, הוא טומטום שביציו מבחוץ, שבכך נודע שהוא זכר, אבל הגיד סתום, ובא הכתוב ולימד, מאחר שאינו כזכר גמור, הרי זה פטור.

חיוב קטן בראיה

בברייתא מבואר, שהריבוי "יִרְאֶה קָל זְכוּרָה", בא ללמד, שגם קטנים חייבים בראיה.

אולם מסקנת הגמרא, שמצוות ראיה בקטנים הרי היא ככל המצוות, שמדין תורה הקטנים פטורים מהן, וחכמים תקנו לחנכם בכל אחת מהמצוות, בהגיעם לגיל הראוי לכל מצווה ומצווה.

ואם כן, קטן שהגיע לחינוך ראיה, חייב בראיה מדברי חכמים, וקטן שלא הגיע לחינוך ראיה, פטור מראיה.

והברייתא בה נתבאר, שהריבוי "קָל" מלמד שגם קטנים חייבים בראיה, מדברת בקטנים שהגיעו לחינוך, ואין הכתוב הזה עיקר, אלא אסמכתא בעלמא.

ובדף ו' יתבאר בעזה"י אימתי מגיע הקטן לגיל חינוך מצוות ראיה.

מי שאינם יכולים לעלות עם הכל פטורים מראיה

מסקנת הגמרא, שהכתוב "יִרְאֶה קָל זְכוּרָה", בא ללמד, שאין חייבים בראיה, אלא היכולים לבוא ולהיראות עם כל הזכרים יחד.

יצאו בעלי האומנות הבאות, שמאחר שריחם רע מחמת אומנותם, אינם יכולים לעלות יחד עם אחיהם, ולכן הם פטורים מראיה.

ואלו הם: (א) המקמץ [=הוא המקמץ בידו צואת כלבים, כדי לתקן בהן עורות]. (ב) והמצרף נחשת [=שמצרפו במקום שחופרים אותו מן הקרקע]. (ג) והבורסי [=מעבד עורות].

חיוב עבדים בראיה

א. עבדים שאינם משוחררים.

נאמר בעבדים "חֲפֹשֶׁה לֹא נִתֵּן לָהּ" (ויקרא י"ט כ'), וכן נאמר בנשים "וְכָתֵב לָהּ" (דברים כ"ד א'). ולמדו מכאן בגזרה שווה, שהעבדים הרי הם כנשים, כל מצוות נשים חייבות בהן, גם עבדים חייבים בהן, וכל מצוות נשים פטורות מהן, גם העבדים פטורים מהן.

וכבר נתבאר לעיל, שנשים פטורות ממצוות ראיה, ואם כן, גם עבדים פטורים ממצוות ראיה.

ב. עבדים משוחררים.

עבדים משוחררים הרי הם כגרים, ודינם ככל ישראל, ולכן הם חייבים בראיה.

ג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

היה מקום לומר, שמי שחציו עבד וחציו בן חורין יהיה חייב בראיה מחמת חציו בן חורין, אולם באמת אין הדיון כן, כי נאמר "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה קָל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאָדָם הַזֶּה", ללמד, שאין חייב בראיה אלא מי שיש לו אדון אחד, יצא זה, שיש לו אדון אחר, שהוא פטור. וזהו ששנינו במשנתנו שעבדים שאינם משוחררים פטורים. אמנם כל זה כדעת בית הלל לפי משנה ראשונה, אבל למשנה אחרונה, מאחר שהאדון מחויב לשחרר את העבד, הרי זה נידון כמשוחרר, וחייב בראיה^א.

בעלי קבין פטורים מראיה

בדף ג' כבר נתבאר, שבעלי קבין פטורים מהראיה, כי נאמר בענין ראיה "שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה קָל זְכוּרָה", ופעמים הם רגלים. וכן הוא לדעה שניה בברייתא המובאת בדף זה.

אכן לדעה ראשונה בברייתא המובאת בדף זה, ענין זה שבעלי קבין פטורים מהראיה, למד מהכתוב "שֶׁלֶשׁ רְגָלִים" תחג לי בשננה" (שמות כ"ג י"ד).

מי שאינו יכול לעלות בכוחות עצמו פטור מראיה

נאמר "שֶׁלֶשׁ רְגָלִים" תחג לי בשננה" (שמות כ"ג י"ד), ללמד, שאין חייב בראיה, אלא מי שיכול לבוא ברגליו שלו, בלא שום סיוע, ומכאן למדו, שכל אלו שצריכים סיוע, פטורים מראיה, ובכללם, חיגר, חולה, סומא, זקן.

ודעת רבי יוחנן בן דהבאי משום רבי יהודה, שגם סומא בעינו אחת פטור מראיה, כפי שנתבאר בדף ב'. ודעת רבי תנחום, שגם חיגר ברגלו אחת פטור מראיה, כפי שנתבאר בדף ב'.

המפונק פטור מראיה

עוד אמרו, שהכתוב הני"ל מלמד גם על המפונקים, שאינם יכולים ללכת בלא מנעל, שהם פטורים מראיה, כי אינם יכולים לבוא ברגלם ממש, ולמדנו שאין להיכנס לעזרה במנעל, שנאמר, "כִּי תִבְאוּ לְאֲרוֹת פְּנֵי מִי בְקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רָמַס חֲצָרִי" (ישעיהו א' י"ב).

^א ומשנה שנשנית לא זה ממקומה. [רש"י דף ב']